

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto

Kuolemantuottamuksen vähimmäisrangaistuksen korottaminen

1. Kuolemantuottamuksen vähimmäisrangaistuksen nosto 4 kuukauteen vankeutta

Kuolemantuottamuksesta on säädetty rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta (RL 21:8). Vuonna 2021 tästä rikoksesta tuomittiin päärikosperusteisesti eli kuolemantuottamuksen ollessa ainoa rikos tai rikoskokonaisuuden päärikos 37 tapauksessa. Niistä 34 tapauksessa tuomittiin sakkorangaistus (keskirangaistus 62,4 päiväsakkoa) ja 2 tapauksessa ehdollinen vankeusrangaistus (keskirangaistus 60 päivää vankeutta).

Jos kuolemantuottamuksen vähimmäisrangaistus nostettaisiin sakosta 4 kuukauden vankeusrangaistukseksi, kaikissa näissä tapauksissa tuomittaisiin siis pääsääntöisesti vähintään 4 kuukauden vankeusrangaistukseen. Ottaen huomioon, että uusi minimirangaistus olisi ankarampi kuin nykyään päärikosperusteisesti tuomittavat tavallista ankarammatkin tuomiot, on oletettavaa, että rikoksesta tuomittaisiin pääsääntöisesti noin 4–7 kuukauden ehdollisia vankeusrangaistuksia. Ehdollisen rangaistuksen oheisseuraamukset olisivat tällöin mahdollisia.

Jos oletetaan, että vastaavankokoisessa tapausjoukossa 70 %:ssa tapauksista (n. 25 kpl) tuomittaisiin ehdollinen vankeusrangaistus ilman oheisseuraamuksia, 15 %:ssa tapauksista (n. 6 kpl) ehdollinen vankeus 20 tunnin yhdyskuntapalvelulla tehostettuna ja 15 %:ssa tapauksista (n. 6 kpl) 1 vuoden ehdoton vankeusrangaistus, näistä seuraisi täytäntöönpanokustannusten lisääntyminen seuraavasti. Yhdyskuntapalveluseuraamuksesta koituisi seuraamusselvitysten teosta aiheutuvien kustannusten lisäksi $6 * 20 \text{ h} * 60 \text{ e/h}$ (=yhdyskuntapalvelutunnin täytäntöönpanokustannus/tunti) eli vuosittainen 7 200 euron kustannus. Bruttovankeuskuukausien lisäys olisi $6 * 12$ kuukautta = 72 kuukautta. Ehdonalainen vapauttaminen huomioon ottaen näistä suoritettaisiin vankeutena arviolta 60 % eli $0,6 * 72 \text{ kk} = 43 \text{ kk}$ eli 3 vuotta 7 kuukautta. Vankeuden täytäntöönpanokustannus on noin 82 000 e/v, joten vankeuden täytäntöönpanosta aiheutuisi lisäkustannuksia $(3 \text{ v} + 7 \text{ kk}) * 82 \text{ 000 e/v} \approx \mathbf{0,3 \text{ miljoonaa euroa vuodessa}}$.

Oikeusministeriössä on 15.5.2023 laadittu laskelma, jossa arvioitiin minimirangaistuksen korottamista yhteen vuoteen. Myös siinä päädyttiin lisäkustannuksissa 0,3 miljoonan euron suuruusluokkaan. Kustannusten suuruusluokka on sama, koska molemmissa vaihtoehdoissa suuri osa rikoksista johtaisi ehdolliseen vankeuteen. Lisäkustannuksia aiheutuisi lähinnä ehdottomasta vankeudesta, jonka määrä kasvaisi kummassakin vaihtoehdossa oletuksista riippuen muutamalla vankivuodella.

* * *

Kuolemantuottamukseen liittyy usein liikenne-, työturvallisuus- tai pahoinpitelyrikos. Ehdotettu muutos merkitsisi siis vankeusrangaistuksen tuomitsemista näissä tapauksissa pääsääntöisesti. Kustannusvaikutukset ulottuisivat osaltaan myös tällaisiin tapauksiin. Kuolemantuottamuksesta tuomitaan myös silloin, kun huolimattomuus on ollut varsin lievää. Kyseessä voi olla esimerkiksi hoitovirheestä tai huolimattomuudesta lapsen valvonnassa.

Kuolemantuottamus voi sisältyä myös rikoskokonaisuuksiin, joissa muulla rikoksella on päärikoksen asema. Näin on esimerkiksi silloin, kun henkilö on syyllistynyt törkeään pahoinpitelyyn, törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen tai törkeään rattijuopumukseen.

Vuonna 2017 suoritettuna arvioinnin mukaan rattijuoppoja rangaistaan heidän aiheuttamistaan liikennekuolemista yleisimmin ehdollisella vankeudella (56 % vuosina 1999—2015) ja jollakin ehdollisen vankeuden oheisrangaistuksella (35 % vuosina 1999—2015). Myös ehdoton vankeusrangaistus oli yleinen (41 % vuosina 1999—2015). Rangaistusasteikko on käytännössä ulottunut sakkorangaistuksesta aina viiteen vuoteen vankeutta. Rangaistustaso on suhteellisen ankara kuolemantuottamusten yleiseen rangaistustasoon nähden, ja esimerkiksi liikenneturvallisuuden vaarantamisen ja kuolemantuottamusrikoksen yhdistelmästä tuomittava rangaistus on yleensä sakkoa. Samoin muualla kuin liikenteessä tapahtuneista kuolemantuottamuksista tyyppirangaistus on sakkoa, poikkeuksena pahoinpitelyn ja kuolemantuottamuksen yhdistelmä, josta tuomitaan yleensä ehdotonta vankeutta.

Rattijuopumuksen ja kuolemantuottamuksen yhdistelmästä tuomitaan varsin usein myös ehdotonta vankeutta, varsinkin jos tekijä on rattijuopumuksen uusija. Tällöin ehdoton vankeusrangaistus on mahdollinen, vaikkei teko ole erityisen törkeä ja vaikka tuomittava vankeusrangaistus olisi lyhytkin.

2. Törkeän kuolemantuottamuksen vähimmäisrangaistuksen nosto 1 vuoteen vankeutta.

Törkeästä kuolemantuottamuksesta tuomittiin vuonna 2021 päärikosperusteisesti 13 henkilöä. Näistä 6 tuomittiin ehdolliseen vankeusrangaistukseen, jonka keskipituus oli 1 vuosi 6 kuukautta. 7 tuomittiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen, jonka pituus oli keskimäärin 3 vuotta 2 kuukautta (=266 bruttovankeuskuukautta). Molemmat vankeusrangaistuksen lajit huomioon ottaen vankeusrangaistusten keskipituus oli 28,7 kuukautta.

Jos vähimmäisrangaistus nostettaisiin 1 vuoteen ja keskirangaistus sijoittuisi uudella asteikolla suhteellisesti samaan paikkaan kuin nykyään, keskimääräinen rangaistus olisi jatkossa 33,8 kuukautta vankeutta. Voidaan olettaa, että noin 10 %:ssa tapauksia päädyttäisiin ehdolliseen vankeusrangaistukseen, 10 %:ssa ehdolliseen vankeuteen yhdyskuntapalvelulla tehostettuna ja 80 %:ssa tapauksista ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Jos oletetaan, että ehdottoman vankeuden keskipituus kasvaisi yhtä paljon kuin edellä on arvioitu kaikkien törkeästä kuolemantuottamuksesta tuomittavien vankeusrangaistusten kasvavan, tämä merkitsisi kymmentä keskimäärin 43 kuukauden ehdotonta vankeusrangaistusta eli noin $(0,6 * (10 * 43 \text{ kk} - 7 * 38 \text{ kk}) / 12 \text{ kk/v} \approx) 8$ nettovankivuoden lisäystä ja **0,7 miljoonan euron** vuotuisia lisäkustannuksia vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta.

Tilanteissa, joissa syyte taposta hylätään, tekijä tulee usein tuomittavaksi törkeästä pahoinpitelystä ja törkeästä kuolemantuottamuksesta. Törkeä kuolemantuottamus voi esiintyä myös muissa rikoskokonaisuuksissa, joissa päärinkosena on esimerkiksi törkeä ryöstö tai törkeä seksuaalirikos. Törkeän kuolemantuottamuksen rangaistusasteikon ankaroittaminen vaikuttaa myös niistä määrättävään yhteiseen rangaistukseen.